

- оцінка рівня фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства;
- визначення інтегрального показника фінансової безпеки підприємства;
- оцінка рівня фінансової безпеки на основі визначення загального стану фінансової діяльності підприємства.

Проте проблема науково-методичного забезпечення оцінювання фінансової безпеки підприємств залишається невирішеною, на чому наголошує Л.О. Матвійчук [7, с. 330-332]. Ці питання потребують подальших досліджень, а саме необхідно визначити складові фінансової безпеки підприємства, здійснити відбір індикаторів для визначення їх стану, надати індикаторам вагових коефіцієнтів та сформулювати методику визначення інтегрального індексу фінансової безпеки підприємства, що дасть змогу приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо аналізу, відвернення та нейтралізації реальних і потенційних загроз фінансовим інтересам підприємства.

Висновки. Отже, узагальнюючи наведене, можна зробити висновок, що фінансова безпека – це стан найбільш ефективного використання економічних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників, які мають сприяти фінансовому розвитку підприємства.

Головною умовою розвитку підприємства в ринкових умовах, на інноваційних засадах є належний рівень фінансового забезпечення, критерієм якого виступає фінансова безпека підприємств. Виконання цієї умови дасть змогу їм ефективно функціонувати, запобігаючи банкрутству. Отже, фінансова безпека суб'єктів господарювання ставить за мету забезпечення сталого економічного і фінансового розвитку, надійного захисту майна та персоналу від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, запобігання небажаним подіям, що можуть призвести до негативних наслідків.

Література

1. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К. : Изд-во "Эльга", "Ника-Центр", 2004. – 784 с.
2. Горячева К.С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства / К.С. Горячева // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Суми : ВВП "Мрія-1" ЛТД, УАБС, 2004. – Т. 9. – С. 26.
3. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К.С. Горячева // Економіст. – 2007. – № 8. – С. 65-67.
4. Єрмошенко М.М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства / за пр. наук. доп. / за ред. М.М. Єрмошенка / М.М. Єрмошенко, К.С. Горячева, А.М. Ашуев. – К. : Вид-во НАУ. – 2007. – 77 с.
5. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навч. посібн. / М.І. Камлик. – К. : Вид-во "Атіка", 2007. – 432 с.
6. Ладичко У.Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / У.Б. Ладичко. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://libfor.com/index.php?newsid=373>
7. Матвійчук Л.О. Методи визначення рівня фінансової безпеки підприємства / Л.О. Матвійчук // Вісник ЖДТУ. – Сер.: Економічні науки. – 2010. – № 4 (54). – С. 330-332.
8. Мельник С.І. Основні підходи до визначення поняття фінансової безпеки підприємства / С.І. Мельник // Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави : тези доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (31 травня 2013 р.). – Львів : Вид-во ЛДУВС, 2013. – 360 с. – С. 189-190.
9. Михаліцька Н.Я. Теоретичні засади фінансової безпеки підприємства / Н.Я. Михаліцька // Науковий вісник Львівського ДУВС : зб. наук. праць. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во ЛДУВС. – 2013. – Вип. 1. – С. 268-275.

10. Сумець О.М. Стратегії сучасного підприємства та його економічна безпека / О.М. Сумець, М.Б. Тумар. – К. : Вид-во "Хай-Тек Прес", 2008. – 400 с.

11. Кириченко О.А. Управління фінансово-економічною безпекою : навч. посібн. / О.А. Кириченко, С.М. Лаптев, П.Я. Пригунов, О.І. Захаров та ін. / за ред. В.С. Сідака. – К. : Вид-во "Дорадо-Друк", 2010. – 480 с.

Мельник С.І. Теоретические основы финансовой безопасности предприятия

Исследованы теоретические основы финансовой безопасности предприятия в условиях функционирования рыночной экономики. Сделан анализ взглядов на определенную проблему с позиции современных отечественных и зарубежных ученых, а также предложен авторский взгляд на сущность финансовой безопасности предприятия. Определена организация управления системой финансовой безопасности в системе национальной безопасности Украины, которая структурирована на четырех уровнях.

Ключевые слова: финансовая безопасность, финансовая стабильность, оценка финансовой безопасности, устойчивость, гибкость, финансовое равновесие.

Melnyk S.I. Theoretical Foundations of Financial Security Company

In the article examines the theoretical foundations of financial security company in the market economy. The analysis looks at the particular problem from the perspective of modern domestic and foreign scholars and invited authors look at the nature of financial security. Definitely the organization managing the system of financial security in the national security of Ukraine, which is structured on four levels.

Keywords: financial security, financial stability, evaluation of financial security. stability, flexibility, balance financial.

УДК 65.012.8:33(477)

Доц. Н.В. Наконечна, канд. екон. наук –
Львівський ДУВС

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Розглянуто основні підходи до визначення складників економічної безпеки держави, різних підходів до визначення "фінансової безпеки держави" та оцінки її рівня. Проаналізовано основні індикатори та загрози фінансовій безпеці України. Наведено компоненти системи економічної безпеки держави. Подано рекомендації з удосконалення системи забезпечення фінансової безпеки держави.

Ключові слова: економічна безпека держави, індикатори фінансової безпеки, загрози фінансовій безпеці.

Постановка проблеми. Проблеми соціально-економічного розвитку суспільства, моніторинг і контроль за досягненням цілей безпеки на макрорівні та управління цим процесом потребують чіткого визначення ключових принципів формування системи індикаторів забезпечення економічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки забезпечення економічної безпеки є процесом динамічним, воно вимагає постійної координації заходів. Питання з визначення терміна "економічна безпека", її складників, підвидів і способів забезпечення дослідили у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Л. Абалкін, О. Барановський, І. Бінько, В. Богомолів, З. Варналій, О. Власюк, В. Геєць, Б. Губський, Я. Жаліло, М. Єрмошенко, В. Мунтян, В. Сенчагов, А. Сухоруков, В. Шлемко та ін.

Підходи до забезпечення фінансової безпеки як підвиду економічної безпеки, крім зазначених авторів, вивчали також і В. Горбулін, Г. Пастернак-Таранущенко, С. Пирожков, Г. Прохоренко, В. Предборський та ін.

Мета дослідження. Проте недостатньо опрацьованим залишається питання щодо визначення єдиного підходу до оцінювання рівня фінансової безпеки. Метою роботи є розкриття підходів до визначення рівня фінансової безпеки держави в посткризових умовах.

Виклад основного матеріалу. Стан економічної безпеки є основним критерієм оцінки адекватності діяльності владних структур і ведення державної політики на посттрансформаційному етапі розвитку економіки, і зокрема, регулювання змін у фінансово-кредитній сфері. Механізм забезпечення фінансової безпеки держави окреслимо як сукупність організаційної структури, методів та інструментів, що забезпечує економічну безпеку, яка складається з таких компонентів: (1) організаційна структура, (2) система принципів, (3) методи забезпечення, (4) правові засади, (5) сукупність індикаторів, (6) підсистема моніторингу, (7) підсистема інформаційного та аналітично-прогнозного забезпечення (рис. 1).

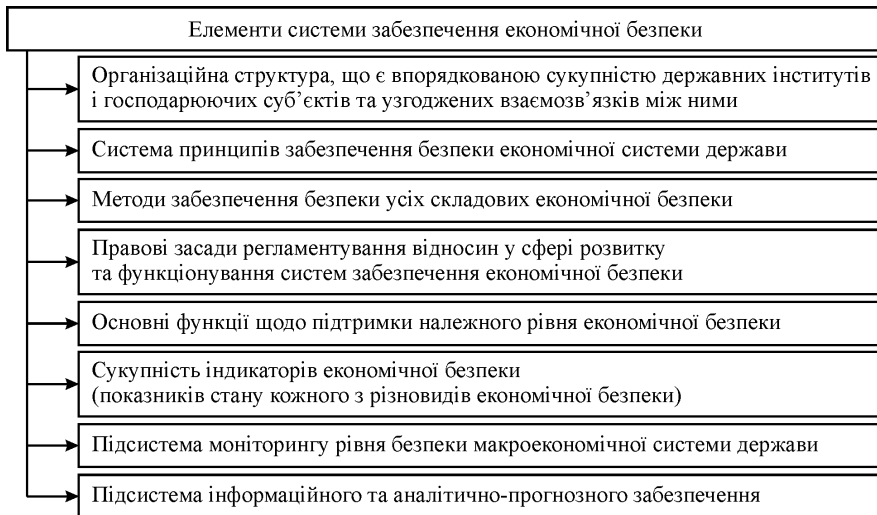

Рис. 1. Компоненти системи економічної безпеки держави
(авторська розробка за [1, с. 34-37])

Оскільки економічна безпека видозмінюється під впливом політичних, соціально-економічних та соціокультурних чинників, її основним завданням є встановлення допустимих меж відхилень значень індикаторів та визначення граничних значень, порушення яких спричиняє загрози економічній безпеці.

У системі показників економічної безпеки виокремлюють такі основні індикатори: 1) рівень та якість життя; 2) темпи інфляції; 3) норма безробіття; 4) економічне зростання; 5) дефіцит бюджету; 6) розмір державного боргу; 7) стан золотовалютних резервів; 8) діяльність тіньової економіки; 9) стан екології [2] та ін.

Перелік показників, порогові значення яких впливають на рівень економічної безпеки держави, наведено в табл. 1.

Табл. 1. Складники системи економічної безпеки на макрорівні

Концепція національної безпеки	1. Країна в світовій спільноті, її глобальна безпека і геополітична роль. 2. Національні інтереси. 3. Загрози національній безпеці. 4. Забезпечення національної безпеки.
Національні інтереси країни в сфері економіки	1. Здатність економіки функціонувати в режимі розширеного відтворення. 2. Конкурентоздатність держави, бізнесу, особи. 3. Підвищення добробуту і якості життя населення. 4. Стійкість фінансово-банківської системи. 5. Рациональна структура зовнішньої торгівлі, доступ вітчизняної продукції переробної промисловості на зовнішні ринки, максимально допустимий рівень задоволення внутрішніх потреб за рахунок імпорту. 6. Незалежність країни на стратегічно важливих напрямках науково-технічного прогресу. 7. Збереження єдиного економічного простору. 8. Створення економічних і правових умов, що виключають криміналізацію суспільства.
Загрози економічній безпеці	1. Втрата виробничого потенціалу через високий рівень зношеності основних фондів. 2. Державний борг (внутрішній і зовнішній). 3. Корпоративний борг. 4. Високий рівень бідності населення. 5. Втеча капіталу. 6. Низька інноваційна та інвестиційна активність. 7. Низька конкурентоздатність продукції. 8. Інфляція, включаючи приховане та очікуване підвищення цін (природні монополії, страховий бізнес, нерухомість, зерновий ринок тощо).
Індикатори ЕБ	150 показників
Порогові значення індикаторів економічної безпеки	1. Обсяг ВВП, млрд грн. 2. Валовий збір зерна, млн т. 3. Частка в ВВП інвестицій в основний капітал, %. 4. Частка в ВВП витрат на оборону, %. 5. Частка в ВВП витрат на науку, %. 6. Частка інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції, %. 7. Частка машинобудування та металооброблення в промисловому виробництві, %. 8. Частка в загальній кількості населення осіб з доходами нижче прожиткового мінімуму, %. 9. Відношення доходів 10 % найзабезпеченішого до доходів найменш забезпеченого населення. Разів. 10. Рівень безробіття, % за методикою МОП. 11. Рівень монетизації, % ВВП. 12. Зовнішній борг, % ВВП. 13. Внутрішній борг, % ВВП. 14. Частка витрат на обслуговування держборгу, % від загального обсягу витрат держбюджету. 15. Дефіцит держбюджету, % ВВП. 16. Рівень інфляції, %. 17. Обсяг золотовалютних резервів, млрд дол. 18. Відношення виплат по зовнішньому боргу до обсягу річного експорту, %.
Організаційна структура економічної безпеки	1. Спеціальні державні органи (спец підрозділи МВС, СБУ, ДПА). 2. Державні органи (РНБО, органи ВС, прокуратури, судові, СБУ та ін.).

Склад автор за [3].

Критеріями економічної безпеки є ключові показники, запропоновані в Концепції економічної безпеки України (з їх граничними значеннями), серед

яких: зниження обсягу валового внутрішнього продукту – 50%; обсяги інвестицій (у відсотках до ВВП) – 25%; рівень інфляції за рік – 20%; обсяг внутрішнього боргу (у відсотках до ВВП) за порівняльний період – 20%; обсяг зовнішнього боргу (у відсотках до ВВП) – 25%; питома вага зовнішніх запозичень у покритті бюджету – 30%; дефіцит бюджету (у відсотках до ВВП) – 5%; обсяг іноземної валюти відносно обсягу національної валюти – 10% [2, 4].

Перелічені критерії економічної безпеки стосуються такого її підвиду, як фінансова безпека. М.Єрмошенко вважає фінансову безпеку вагомим складовою економічної безпеки держави, оскільки "фінанси – кров економічної системи держави" [5]. Науковці не дійшли одностайного трактування терміна "фінансова безпека", у найширшому розумінні – це такий стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної системи та фінансових ринків, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних загроз, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання [5, 6].

Стан фінансової безпеки характеризується показниками – індикаторами, кожен з яких має своє граничне значення. Граничні значення індикаторів А. Сухоруков [7, с. 73] називає "пороговими", а відхилення фактичного значення індикатора від порогового свідчить про необхідність попередження або усунення причин цих відхилень. Порогові значення індикаторів встановлюють залежно від особливостей досліджуваного процесу. Вони не визначаються точними розрахунками, а встановлюються експертно на основі досвіду.

Єрмошенко М. вважає сукупність індикаторів стану фінансово-кредитної сфери [1, с. 56-61] основною вхідною інформацією, на якій базується весь процес стратегічного планування фінансової безпеки. Недостатній рівень фінансової безпеки в Україні, таких її елементів, як безпека грошового обігу, інфляційна, валютна, бюджетна, боргова та інвестиційна, є частково результатом недостатнього теоретико-методологічного дослідження цих категорій.

Оцінювання рівня фінансової безпеки повинна відбуватися з урахуванням дотримання таких принципів: (1) адекватності оцінкових параметрів сутності процесів, що є предметом аналізу; (2) комплексності (врахування усіх факторів, що впливають на ту чи іншу небезпеку чи загрозу); (3) виділення головних елементів наявних або потенційних небезпек і загроз; (4) послідовності оцінкових заходів; (5) можливості вжиття необхідних запобіжних, профілактичних або коригувальних заходів щодо реальних чи потенційних небезпек і загроз [8].

Методологічні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки та її складових охоплюють визначення критерію фінансової безпеки, вибір певних показників (індикаторів), визначення їх порогових значень, моніторинг визначених показників, зіставлення фактичних значень певних показників з пороговими значеннями, визначення ступеня фінансової безпеки, аналіз отриманих результатів, прогнозування найважливіших груп показників (індикаторів).

Індикатори фінансової безпеки відображають специфіку певного рівня управління (громадян, домогосподарств, підприємств, організацій, галузі господарського комплексу, регіонів, банківської системи, фондового ринку, держави)

або таких її складових, як безпека грошового обігу, інфляційна, валютна, бюджетна, боргова й інвестиційна безпека [8].

З метою забезпечення фінансової безпеки важливо здійснювати постійний моніторинг її індикаторів, зокрема:

- рівень перерозподілу ВВП через Зведений бюджет України;
- рівень монетизації ВВП;
- дефіцит Державного бюджету;
- ступінь доларизації національної економіки;
- швидкість обігу готівки;
- процентна ставка за банківський кредит;
- ставка рефінансування НБУ;
- валютний курс;
- питома вага довгострокових банківських кредитів у загальному обсязі наданих кредитів;
- питома вага податків в обсязі ВВП.

Є кілька методів забезпечення фінансової безпеки, серед яких варто виділити: збір і аналітичну обробку інформації, постійний моніторинг і аналіз загроз та індикаторів фінансової безпеки, прогнозування умов і здійснення конкретних заходів щодо підтримання належного рівня фінансової безпеки (рис. 2).

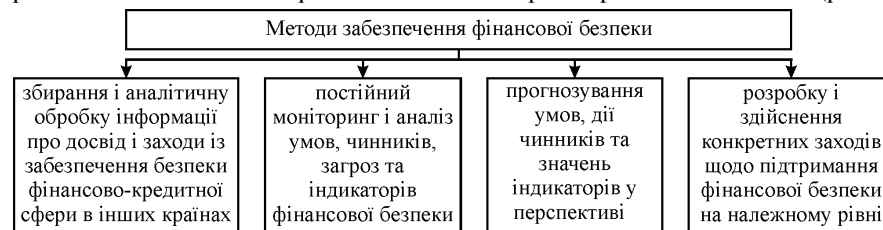

Рис. 2. Основні методи забезпечення фінансової безпеки держави

Підтримку фінансової безпеки на належному рівні забезпечують здійснення моніторингу і визначення основних загроз. Це дає змогу своєчасно розробляти та вживати практичні заходи з мінімізації чи ліквідації негативного впливу загроз.

Усі загрози фінансовій безпеці можна поділити на внутрішні та зовнішні, існуючі та можливі. Критерієм поділу загроз на існуючі або можливі є порогове значення індикатора, який характеризує певну загрозу. Загрози, які уже перевищили порогові значення, вважаються існуючими або реальними, якщо ні – можливими або потенційними [9]. Основними загрозами в сфері забезпечення фінансової безпеки України є:

- 1) недостатність фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання для забезпечення відтворювального процесу;
- 2) незавершеність законодавства у фінансовій сфері;
- 3) слабкість грошово-кредитної системи;
- 4) відсутність цілісної стратегії іноземного інвестування;
- 5) низький рівень соціально-трудових відносин, соціальної спрямованості економіки;
- 6) незбалансованість структури зовнішньої торгівлі, значний обсяг зовнішнього боргу (табл. 2).

Табл. 2. Ризики та загрози фінансовій безпеці України

№	Види потенційної чи реальної загрози, їх суть		
1.	Недостатність фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання для забезпечення відтворювального процесу та інвестиційної діяльності		
2.	Недосконалість і незавершеність законодавства у фінансовій сфері, що призводить до послаблення її регуляційних функцій, криміналізації економічних відносин, зниження внутрішніх соціально-економічних стимулів економічного росту, нездатності ефективно обслуговувати грошові потоки глобальної економіки		
	незавершеність бюджетної реформи, що призводить до неясного бюджетного планування, низького рівня бюджетної дисципліни, нецільового використання бюджетних коштів, неефективності міжбюджетних відносин	недосконалість чинної системи митного регулювання, відсутність ефективної системи моніторингу експортно-імпорتنних операцій та протекціонізму національного виробника	неефективність податкової системи, масове ухилення від сплати податків, фіскальний характер податкового законодавства; високий рівень доларизації економіки
3.	Слабкість грошово-кредитної системи, яка проявляється в недостатності обігових коштів, низькому рівні платіжної дисципліни, значних обсягах внутрішньої заборгованості; підтримання штучного курсу національної валюти за рахунок переважно монетарних важелів, що стримує розвиток національної економіки і призводить до поширення "тіньової" економіки		
	Невисока конкурентоспроможність банківської системи України, низький рівень сумарного банківського капіталу, який не задовольняє потреби економіки, особливо з огляду на потреби економічного зростання, на здійснення істотних структурних змін, переходу до інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання		
4.	Відсутність цілісної стратегії щодо іноземного інвестування, зокрема ТНК, недостатня інвестиційна активність вітчизняного капіталу, яка є недостатньою для відтворення національної економіки, усунення структурних диспропорцій, економічного зростання країни		
	Низький рівень розвитку фондового та страхового ринку, його низька капіталізація, недостатність фондових інструментів, недосконалість фондової інфраструктури		
5.	Низький рівень соціально-трудова відносин, соціальної спрямованості економіки, платоспроможності населення, штучне заниження вартості робочої сили, яке не стимулює процес нагромадження та якісне відтворення людського капіталу		
6.	Незбалансованість структури зовнішньої торгівлі, значний обсяг зовнішнього боргу, зростання впливу транснаціонального капіталу на вітчизняну економіку, відсутність інфраструктури з обслуговування та дієвих механізмів регулювання грошових потоків глобальної економіки, які були б включені до європейської та міжнародної систем безпеки		

Складено за [10]

Висновки. Моніторинг потенційних і реальних загроз фінансовій безпеці та усунення передумов їх виникнення дасть змогу посилити фінансову безпеку через вжиття адекватних і своєчасних заходів.

Перспективи подальших досліджень. Розроблення та прийняття уніфікованих методологічних підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки, загальноприйнятої системи її індикаторів допоможе запровадити комплекс практичних заходів з попередження, ліквідації та мінімізації кризових явищ у фінансово-кредитній сфері, нормалізації грошового обігу, вдосконалення бюджетної системи, оптимізації державних запозичень, поліпшення інвестиційного клімату, що є особливо важливим у сучасних посткризових умовах розвитку економіки.

Література

1. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. Єрмошенко. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2001. – 309 с.
 2. Чемерис Л. Проблеми забезпечення економічної безпеки України / М. Чемерис // Збірник тез доповідей II Науково-практичного семінару з міжнародною участю (16-18 грудня 2008 року). – Тернопіль, 2008. – С. 244-245.

3. Предборський В.А. Економічна безпека держави : монографія / В.А. Предборський. – К. : Вид-во "Кондор", 2005. – 391 с.
 4. Экономическая безопасность России: Общий курс : учебник / под ред. В.К. Сенчагова. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во "Дело", 2005. – 896 с.
 5. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=97980.
 6. Шубравська О.В. Основні індикатори та ризики соціально-економічного розвитку України / О.В. Шубравська // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2005. – № 8(50). – С. 25-33.
 7. Экономическая безопасность России: общий курс : учебник / под ред. В.К. Сенчагова. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во "Дело", 2005. – 869 с.
 8. Сухоруков А. Фінансова безпека держави : навч. посібн. / А. Сухоруков, О. Ладюк. – К. : Вид-во "Центр навч. літ-ри", 2007. – 192 с.
 9. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О.І. Барановський. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2004. – 759 с.
 10. Прохоренко Г.К. Основи фінансової безпеки України / Г.К. Прохоренко. – Харків : Вид-во "Юніс", 2001. – С. 29.
 11. Комарницький І. Сутність і шляхи забезпечення фінансової безпеки держави / І. Комарницький, І. Франів, Б. Комарницький // Науковий вісник Львівського ДУВС : зб. наук. праць. – Сер.: Економіка, право. – Львів : Вид-во ЛДУВС. – 2010. – Вип. 2(49). – С. 23.

Наконечная Н.В. Методологические подходы к оценке уровня финансовой безопасности Украины

Рассмотрены основные подходы к определению составляющих экономической безопасности государства, разных подходов к определению "финансовой безопасности государства" и оценки ее уровня. Проанализированы основные индикаторы и угрозы финансовой безопасности Украины. Приведены компоненты системы экономической безопасности государства. Даны рекомендации по совершенствованию системы обеспечения финансовой безопасности.

Ключевые слова: экономическая безопасность государства, индикаторы финансовой безопасности, угрозы финансовой безопасности.

Nakonechna N.V. Methodological going is near estimation of level financial security of Ukraine

The article deals with approaches to defining the components of economic security, approaches to the definition of "financial security" and assessing its level. The main threat indicators and financial security of Ukraine are analyzed. Recommendations to improve system of financial security are offered.

Keywords: economic security of the state, indicators of financial security, financial security threats.

УДК 336.27:339.732.4

Доц. А.Р. Дуб, канд. екон. наук –
Львівська державна фінансова академія

ВПЛИВ СПІВПРАЦІ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Охарактеризовано стан взаємовідносин України з Міжнародним валютним фондом у кризовий і посткризовий періоди. Простежено досвід кредитування Міжнародним валютним фондом країн, що розвиваються, його наслідки та їх причини. Висвітлено концептуальну базу діяльності МВФ та її відповідність сучасним умовам розвитку держав-позичальників, зокрема в напрямі забезпечення їх фінансової безпеки. Критично оцінено доцільність співпраці України з Міжнародним валютним фондом. Розглянуто можливі наслідки для фінансової безпеки України в середньо- та довгостроковій перспективі, зумовлені виконанням вимог Міжнародного валютного фонду під час надання кредитних ресурсів. Викладено власне бачення подальшої співпраці України з